

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 35.

Lördagen den 19 November

1842.

C. G. Brunii programm vid filosofie-magisterpromotionen i Lund år 1841, tolkad på Svensk vers af Talis Qualis. Lund. Berling. 1842.

Den Latinska poesien i våra dagar, hör till de sällsyntheter, som af några högt prisas, af andra klandras, af de flesta icke läses. Då ett Latinskt poem, med talent författadt, och af en talent öfversatt på modersmålet, kommer till en större allmänhets kännedom, än den, som vanligen besattar sig med att läsa Latin, och öfverhufvud aldrig besattar sig med att läsa akademiska programmer, torde några ord om vår tids Latinska sänggudinna ej vara ur vägen. Ehuru Rec. genast bekänner sig till deras antal, som icke anse Latinskt poesi, eller i allmänhet poesi på ett fremmande eller dödt språk, vara poesi i dess rätta och enda mening, utan snarare en art af poetiskt handlag, om man så får uttrycka sig, hoppas han dock kunna göra full rättvisa åt en talent, som ingalunda är vanlig, och som, om den welat begagna sig af sitt rätta uttryck, måhända hade hunnit öfver mängden af våra Swenska skalder.

Rec. tager för afgjort, att ingen på fullt allvar kan anse Latinskt verskonst, eller i allmänhet poesi, såsom prof på vetenskaplighet. Vetenskapens och poesiens uttrycksätt är hvarannan så diametralt motsatta, att ingen förblandning bör kunna äga rum. Poesiens språk är bildens, och vetenskapens bevisningens, den sednare fullkomligare, ju nykrare ju mera prosaiskt ju mera bindande den är. Rec. inkränker sig således helt och hållet till några betraktelser öfver den Latinska verskonstens poetiska värde.

"Ingen kan vara poet utan på sitt modersmål," är en gammal sanning, som Rec. näppeligen tror kun-

na vederläggas. Då språkforskaren uppfattar språket såsom uttryck af en werldstanke, sluter sig skalden närmare till det enskilda, och är större skald i samma mån som han enskildare och egendomligare vet att återgifwa det språks egenheter, som så betydelsefullt kallas hans moders mål. Han måste i lust och nöd hafwa känt modersmålet's genius jubla eller quida inom sitt bröst, för att rätt kunna sjunga ut hwad som ligger honom på hjertat. Ehuru förtrogen man än må vara med hwilket som helst af fremmande och ännu lefwande språk; huru nära än detta språk måtte vara befreundadt med det hwilket man sjelf talar; huru allmänt spridda och till gemensam egendom öfvergångna ideerna än måtte vara hos de på samma tidehvarf lefwande folken, det är och förblifwer ändock hardt nära omöjligt, för Swensken att dikta på Tyska, för Tysken att dikta på Swenska, för Fransmannen att dikta på Engelska, att dikta säger Rec. och påminner då om den sanna diktens, aldrig förnekade egenkap att som en elektrisk stöt gå igenom en hel nation. En dikt på fremmande språk blir aldrig ett konstverk utan snarare ett konstigt verk.

Men om det har sina swårigheter att dikta på ett fremmande, ehuru ännu lefwande språk, huru mycket omöjligare är det icke att dikta på ett, som, sedan århundraden är affomnadt. Ett så kalladt klassiskt språk, är oförmöget af den lefwande utveckling, som poesien owilforligen fordrar: orden, phraserna, constructionen, ja sjelfwa tankegången äro på förhand gifna, och kunna icke under något wilkor vara annorlunda, än de hos forntidens klassiska mönster redan förefinnas en gång för alla färdiga och afflutade. Redan de ideer och de känslor, som sjuda inom skalden, måste öfversättas i en annan tonart innan de kunna finna sitt uttryck. Den moderne Latinske skalden, måste antingen helt och hållet glömma den werld i hwilken han

leswer, eller ock måste han klippa wingarna på sin Pegasus, och endast släppa honom i bet på de neutrala områden, der romantik och klassicitet ej komma i allt för skärande beröring med hwarandra. I förra fallet måste han helt och hållet instränka sig till härmning af de gamles både werldsåsigt och uttrycksfätt; i det sednare blir han tvungen till en dubbelhet och ett återhåll, som är raft stridande mot poesien wäsende, poesien, som aldrig jemfar, aldrig lappar, utan leswer med full hängiswenhet åt sin tid och sitt ämne. Den tid i hwilken wi lese, den luft wi andas, se der poesien element, lifligare, starkare, öfwerwinneligare, i samma mån som det gifwer aning om en framtid. Dersöre kallades äfwen skalden af Romaren vates, en fiare.

Det kan aldrig falla Rec. in att förneka den Romerska bildningens eller Latinets höga värde som uppfostrande makt. Latinet har icke allenast lift pelikanen närt sina ungar med eget blod; den har icke allenast fostrat Italienskan, Spaniskan, Portugisiskan, Fransiskan, det har ock genom egen uppfostring bildat ännu icke till fullt medvetande af sig sjelf wägnade tidehwarf. Men att både Romareanden och i följe deraf Romarespråket måste böja sig för en annan ännu wäldigare ande, wisade sig redan under medeltiden. Det Romerska språkets införlifwande i Catholsk kyrkopoesi, och des antagande utaf det romantiskt musikaliska rimmet, är ett af de starkaste historiska bewisen på att den Romerska poesien såsom sådan hade gått under, och att den tid war hardt nära för handen, då de moderna språken skulle börja, hwart och ett sin sjelfständiga utveckling. Skulle man ens kunna tro att det språk som en gång wid Horatii lyra klingade:

Alme sol, curru nitido diem qui
promis et celas, aliusque et idem
Nasceris; possis nihil urbe Roma
Visere majus.

wore detsamma som bortdör i detta mystiska echo:

Dies iræ, dies illa
Solvat sæclum in favilla.

Judex ergo cum sedebit,
Quid quid latet adparebit,
Nil inultum re manebit.

Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus?
Cum vix justus sit securus.

Det factum att flera af den moderna tidens skalders diktat på Latin, är genom den jemförelse till hwilken det gifwer anledning, ännu ett bewis på att poesien har sitt egentliga hem i ett modersmål. Italienerne gifwa här det mest påtagliga exemplet. Churuwäl desse nyttjade sitt eget lands fornspråk, så lätt igenkänneligt äfwen för den obildade Italienaren, och i ett tidehwarf då latinet ännu på sätt och wis förtlesde såsom ett de bildades samtalspråk, hwem annat än den lärde forskaren känner dessa den Latiniska Sånggudinnans foster? Och hwem af de egentligen lärde, kan, med handen på hjertat, försäkra det han werkeligen läst dem med annat deltagande än fornsforskarens, ett deltagande som wisseligen såsom sådant är aftningswärdt, men som icke egentligen har någon röst i fråga om poesi. De dikter deremot, dem de stora skalderne diktat på modersmålet, de leswa på folkets läppar ännu i dag, och de stora skalderna, huru mycket värde de än sjelfwe må hafwa satt på sina latiniska carmina, hafwa möjligen twert emot hwad de sjelfwe wäntat sig, blifwit odödelige genom det af tidens lärda föraktade modersmålet. Skall en diktare wälja emellan twenne slags odödeligheter, så må det förlätas honom, om han wäljer den, att ännu efter århundraden sjungas af gondolieren, vignerolan, bondslifkan, än att vara ett föremål för den uteslutande lärda gransknings beundran. Icke är det en Horatii en Virgilit en Ovidii storhet att de skrifwa på Latin, utan deras storhet är den, att detta Latin war deras modersmål.

Men, kunde man fråga, bör Latinisk poesi då alldeles icke finnas i våra tider? Detta will Rec. ingalunda påstå. Churuwäl den Latiniska werskonsten, den moderna nemligen, icke är poesi i ordets fulla bemärkelse, och ännu mindre någon art af philologie, så kan den dock hafwa ett interesse, som gränssar till det poetiska.

Om man också i t. ex. ett akademiskt program helt hade sett ett wetenskapligt ämne afhandladt, så kan man likwäl icke utan nöje i detsamma läsa Latinisk wers, såsom uttryck af en warm själs kärlek till forntiden. Det är just denna kärlek till forntidens konst, som ännu i våra dagar förlänar den Latiniska skaldkonsten en art af planetarisk glans, och gör den till en ganska lämpelig öfning för en ungdom, som mera genom bild än begrepp will göra sig förtrogen med de gamles genius. Den Latiniske skalden i våra dagar, är en pius Aneas, som bär sin fader ur lågorna af

ett brinnande och ramlande fädernehem. Det ligger därför alltid en art af hjertats poesi till grund för den nyare Romerske skaldens bemödanden, om äfwen den drägt hwilken denna hans pietas antagit med skäl förefaller samtiden fremmande. Då Rec. ser ett modernt Latinst skaldestrycke, kan han ej låta bli att tänka på de fordom wid högtidliga tillfällen nyttjade så kallade ständdrabanterna, i hela deras widunderliga utstyrel, knappast igenkänneliga af närmaste anförwandter: och då han af ett sådant latinst carmen ser en Swensk öfversättning, förefaller det honom just som om han skulle se de hedersmännen, under hwilkas brofiga jackor, säterligen ett varmt hjerta klappade, efter slutad ståt komma hem i sin trefliga boning. Waka och barn betrakta på afstånd den underliga gestalten, och först när han dragit sina hwardagskläder på, waga de att falla honom i famnen.

(Slut e. a. g.)

Portefeuille, utgifven af Författaren till skildringar ur det inre af dagens historia. Tredje delen. Stockholm, tryckt hos L. J. Hjerta, 1842.

Då så många historiska handlingar i sednare tider blifwit utgifna, har hufdeforskningen wunnit ansenliga subsidier, och derjemte har man satt historiens protokoller i händerna på en kritisk läsare, som är i tillfälle att rätta misstag och felaktiga uppgifter hos äldre historici. På hufdeforskningens område möta wi både det tunga kavalleri, som intager en för respektabel ställning, för att vara åtkomligt af ett publikum, hwilket lifgiltigt för historisk sanning, för kritikens framsteg, endast önskar waggas i sömn med en lättläst bok i handen; och derjemte stöta wi på lätta trupper, som ej heller gått lottlösa från bytets fördelning; hwarwid de tillegnat sig sådana artiklar, som äro en i handel gångbar wara, och kunna påräkna köpare på torget. Det som ligger närmast, intresserar mest. Wi lemna ofsgjordt, huruwida det är ett rent, historiskt intresse, som så uteslutande fäster sig wid ett närliggande tidehwarf, som ej ännu kan sägas hafwa sin historia; eller om icke deltagandet för dylika nya belysningar står i sammanhang med de intryck, som läsaren sjelf upplefswat, och som i följd deraf ej sakna ett slags personligt intresse. Det anekdotiska förfelax ej heller att ega en särskilt dragningskraft.

Träffas de här nämnda egenskaper förenade i en samling historiska akta, kan man göra sig förwissad, att de ej sakna läsare. Detta är fallet med "Portefeuillen," hvars tredje del annäles. De här framkastade anmärkningar äro tillämpliga på flera af de documenter, som Portfeuilleen dragit fram i ljuset. I främsta rummet nämna wi "nya facta, förtäljde af ett ögonwittne till revolutionen i Sverige 1809." Många nya smådrag framhållas i den lifliga skildringen af personer och förhållanden under revolutionsdagarne, och det med en åskådlighet som sätter oss uti tillfälle att kasta en blick in i det hemliga maskineri, som war verksam, för att åstadkomma en förändring. Skuggteknade äro två utmärkta män, som inträdde i den derpå följande regeringen. Ehrenheim och Zibet deremot åtnjuta all rättwisa, särdeles den förre för den karakterskraft och de upphöjda egenskaper, som illustrerade hans historiskt frejdade namn och gjort honom wördnadswärd äfwen för personer, som ej delade hans sympathier. I den här återopade handlingen fästes särskilt uppmärksamhet wid ett bref, som Adlercreuz erhållit straxt efter att f. d. Konungen war arresterad. Detta brefs innehåll är det som förmenas hafwa bestämt Klingspor och Adlercreuz att föreslå Gripsholm till förvaringsställe för deras fånge. Förf som i öfrigt egde Adl:s förtroende, kunde aldrig af honom erhålla den ringaste upplysning beträffande nämde skrifwelse. Adl. hade wid en dylik fråga smålett och swarat: "wi skola ej bry oss med det breswet." (s. 175.) Det misstroende som ifrågawarande skriftställare war benägen att fatta till Adl. patriotism och rena affigter, på grund af den enträgenhet, hwarmed denne sökt utverka Gustaf Adolfs flyttning till Gripsholm, förefaller temligen grundlöst, så framt man man ger att på berättelsens sammanhang, då man ej tau undgå att inse faran af ett grannskap, som lätt kunde föranleda en contrarevolution. Wi blifwa bekanta med tänkesättet i hufwudstaden och med det allmänt spridda misnöje, som gjorde det möjligt, att en conspiracy ej upptäcktes, så många de än woro, som deraf fått förtroende. Protester hafwa blifwit gjorda mot enskilda uppgifter i den berättelse, som här återopas. Se Nstonsbladet Nr 242.

I fråga om det owärdiga sätt hwarpå v. Greiff (s. 171) säges hafwa uppfört sig mot sin fånge, så kunna wi ej förlita denna förebräelse med hwad Biogr. Lexikon förmäler, om Greiffs förhållande mot f. d. Konungen, och att denne sednare erkänt, det Greiff i

hans tanke "gjort honom mera godt, än ondt." (Biogr. Ler. V. 2 s. 194—95.)

Utgifwas handskrifter af det innehåll, som den här till granskning upptagna, medan ännu personer lefwa, hwilka antingen deltagit i de händelser, som tecknas, eller varit åsyna wittnen dertill, eller annars i tillfälle att förskaffa sig nödiga upplysningar derom, bör man alltid kunna hoppas att se misstag anmärkta, och en pröfning inträda, som skiljer guldet från slagget. Det är alltför wanligt, att berättelserna om revolutions uppträden äro från hwarandra i blomständigheter afwikande, för att en öfwerensstämmelse i enskilda detaljer må förefalla besynnerlig. Dron och förvirringen under den ständiga scenförändringen distrahera uppmärksamheten hos åskådarne, eller deltagarne, och förswära för dem möjligheten att med lugn och köld följa tilldragelserna och troget bewara hågomssterna. Nämda teckning är högst underhållande för den lewande åskådligheit, hwarmed det förslutnas bilder fångas af minnet och framställa sig för nutidens läsare. Huruwida karakteristiken i allo är lika tillförlitlig, der öfwer tillkommer det bättre underrättade personer, än Ref. att döma.

En märklig, historisk handling är "Riks-Rådet C. F. Scheffers berättelse om Gustaf III:s barndom." Läsaren finner här i sitt embryo de motsatta egenskaper och riktningar, som i en snillrik Konungs lif forsade hwarandra, rubbade den lugna jernwigten och bestämde honom till att stundom för skenet uppoffra werkligheten. Barnets fåfänga och kärlet till glitter och grannlåt låter lätt tänka sig wid sidan af den passion för theatraliska föreställningar, som med sköna illusioner tjuste en elfwaärig Furste. Lysande snilledrag kunde ej hållas förborgade hos den Prins, som war ämnad till något stort. Brist på flit i studier öfwerlagas, åtminstone i fråga om sådana kunskapsämnen, som företrädeswis fordrade reflexionens ansträngning. Deremot hade Prinsen gjort wackra framsteg i andra läroämnen, för hwilkas inhämtande han kände sig mera hågad. Elevens obenägenhet för allwarsamma studier tillskrefs hans böjelse för nöjen och hans önskan att wara fri från allt, som forekom honom ledsamt. Frågas likwäl, om ej minnet och inbildningekraften funnat tillräckligen sysslosättas i de år, då reflexionen ännu saknade kraft och skärpa. Hos mången utmärkt natur göra sig i intellektuellt hänseende wissa riktningar företrädeswis gällande på de

andras befostrad, och brist på harmoni mellan de intellektuella förmögenheterna skapar ett missförhållande mellan elementerna till en stigande bildning, hwilken wisar sig i samma mån ojemn, som den i enskilda partier är öfwerlägsen. Betänkligast förefaller likwäl Grefwe Scheffers klagan öfwer, att "det lyckliga desiderium sciendi... är en för H. K. H. alldeles okänd passion." (s. 50.). Bredwid barnsliga oarter förekomma moraliska lyten, såsom ondskan, förställning och högfärd. Köld för religionen anmärkes redan. Den öfwerlagade egensinnigheten synes deremot tillhöra de fel, som ofta finnas hos en kraftig natur, och som genom uppoffran och förstånds bildning kunna förädlas till den beständhet, som stalsätter karakteren.

Lynnenas grundolikheter, den differenta öfwerlägsenheten å snillet och karakterens sida, äro omständigheter, som förklara huru lätt Grefwe Scheffer, mannen från en äldre, reddbar tid, och trogen denna tids grundsatser, kunde med en möjligen öfwerdrifwen stränghet bedömma en ung Prins, hwars brist på hållning och hwars moraliska brister fördunklade det flyktiga skimret af ett snille, som redan i en tidig ålder sig uppenbarat. Uppsatsen bewarar minnet både af Grefwe Scheffers uppfostringsprinciper och af den riktning som Gustaf III:s anlag redan i hans första barndom antagit. Obehagligt för Secreta Utskottet, för hwilket Scheffers uppsats war beräknad, måste det hafwa varit att förnimma grundsatser, sådana som de hwilka framträdde i nedanstående yttrande: "... Af hans (Prinsens) Kammartjenare har jag förnummit, att Hans Kongl. Höghet ofta om wissa personer säger, att de äro af det onda partiet: att han uppå tillfrågan, hwad han menade med det onda partiet, swarat sig dermed förstå dem som hatade Konungen och wille honom ondt: att han en och annan gång utbrustit i klagan öfwer den ringa makt en Konung i Sverige egde, och tillagt, att han icke ens wille på det sättet blifwa Konung, utan wore sinnad att affåga sig rättigheten dertill, samt lemna den till sina bröder, om hwilka han ännu tillfogat, att Prins Carl torde wäl blifwa dum nog att emottaga hwad honom i det fallet skulle tillbudas, men att Prins Fredrik, i händelse att frågan skulle blifwa om honom, wisserligen skulle följa Prins Gustafs exempel; att han wid ett annat tillfälle talat om uppror i landet. samt wisat sig sådant önska, och då Kammartjenaren föreställt honom, huru syndig en sådan önskan wore, har han swarat: det blifwer ju godt för oss, ty folket will, att Pappa

skall hafwa större makt; med mera, som här skulle blifwa för widlyftigt att omröra. (s. 58, 59.)

Erkännes, att mannens företräde framfår ynglingen endast består deruti, att han utvecklar till bestämdhet, hvad som till anlag och riktning redan förefanns i den sednarens möjligen ännu rikare och djerswara sträfswanden, så måste man tillstå, att det war i en mycket tidig lefnadsålder, i den ännu späda barn domen som fröet utvecklade sig till det tänkesätt och de handlingar, som blifwit införlifwade med mannens och Konungens karaktärsbild, och hvilka bestämde riktningen af Gustaf III:s regering och offentliga lif. Anteckningen förswarar sin plats bland en samling af historiska akta. "Scener under Carl XII:s frig" (s. 6—20.) återspegla en rå tid, då folkrättens grundsatser mot en Gesandt öfverträdde af en fiendtlig krigare, Ryfska General Bauer, som på ett owärdigt sätt behandlade dåwarande Öfwerste Strömfelt, när denne, försedd med de mot Sverige allierade makternas pass, reste till Riks-Rådet Wellingk, för att öfverbringa underrättelser om Stenbocks capitulation i Tönningen. När Strömfelt ej wille tåla de förolämpande uttryck, som General Bauer fälde om Swenska nationen och des regering, utan drog wärjan, för att skydda sig, i fall Bauer ämnade, som det tycktes, angripa S:s person, blef denne sednare afwäpnad, och, med Ryfska waktens bayonettspetsar för bröstet på sig, förd i arrest. Den upprättelse som Strömfelt sedan fordrade, blef afslagen under flera förewändningar, och de beswär som anfördes i bref till Furst Wentschikoff hade endast till följd, att Bauer erinrades om duellplakatets innehåll.

"Pagernas uppfostran och sjsfösetningur i Carl XII:s tid" är en uppsats som intygar, huru alswarlig den uppfostran och sorgfällig den underwising war, som egnades åt en uppwerande hospersonal. Pagerna läste Ciceronis officia, lineamenta Philosophiæ moralis och novum testamentum m. m.

"Hofförtäringen i Fredrik I:s tid" är ett dokument af mindre historisk wigt. Konungen klagar öfwer, att han serveras med "alte, stienkende Wahren, die man in der Stadt nicht haben will." Widare klagas öfwer dålig Confekt, dåliga winer, och öfwer ljus, som äro förtunna och ryka, så att man ej kan se wid dem. Ett widlyftigt förhör anställdes med hosbetjeningen i anledning deraf, och det då förda protokollet är intaget i ofwansläende document. Bland öfriga handlingar nämna wi företrädeswis, "bidrag till kändom om förhållandena mellan Excellensen Neuterholm och Carl XIII"; "Hemliga krigsberedningens utlåtande om Sweriges försvarsanstalter wid krigets utbrott 1808"; "authentiska underrättelser om trolofningens upphäfwande emellan Gustaf IV Adolph och Lovisa Charlotta af Mecklenburg"; och Prof. Munk af Rosenfchildts berättelse om upplöppen i Ståne 1811." Äfwen läser man med nöje "meddelanden från en Swensk Legations Sekreterare i London" år 1791. Sistnämnde dokument kan wäl ej sägas rikta historien med några nya bidrag; men man bekommer porträtter af Englands kungliga familj; man införes i den diplomatiska kretsen och hör tänkesättet för dagen. De smådrag ur enskilda lifwet som tecknas, stänka tafsan en wis liflighet.

"Äfgifter inom la haute volée om befordringar" är rubriken på en samling bref, som gerna kunnat saknas, enär historien ej kan sägas winna på detta meddelande, hwilket är af alltför privat beskaffenhet, för att intressera, utan genom att bringas i samband med dagens passioner och partiförhållanden, och en historisk urkundsamling behöfwer ej denna krydda. Man kan wisserligen ej undgå att förwånas öfwer det naiva, som ligger i befännelser, att en tjenstfökande ej anser sig kapabel till sylan, "men att han i den befordran, som sökes, ser ett arrangement för sina affärer." Men skulle man framdraga alla tjenstansökningar och suppliker, hwilka woro mindre grundade på stiklighet, än på obehöriga anspråk, så blef samlingen öfwerdrifwet stor. Helt och hållet öfwerstridande grannlagenhetens fordringar är den frihet Utg. tagit sig att i en not, p. 103, 104, inrycka bref, som tillhöra war tid, och hwilka både ur denna synpunkt, och derföre att de röra helt och hållet enskilda angelägenheter, ej på minsta sätt kunna anses för historiens egendom. Rättigheten att låta trycka bref, särdeles af en sednare dato, utan bresskriswärens samtycke, har alltid blifwit bestridd af rättskänslan, och skulle ett dylikt tillgrepp winna stöd af allmänna tänkesättet, war det naturligt, att alla förtroliga, privata meddelanden upphörde. Det är ej första gången denna anmärkning göres mot sildringarnes författare. Öfwer en "Ristlöparens anteckningar" hafwa Stockholms tidningarne ordat tillräckligt. Så främmande för dagens historia och politik som Ref. är, anser han sitt omdöme öfwer detta document obehörigt.

Försök att bestämma förhållandet mellan contactelektriciteten och den elektricitet, som uppväcks wid åtskilliga liquida kroppars öfvergång till gas eller ånga.

(Slut fr. föreg. Nr.).

Nys anförda försök äro endast anställda med metaller och wättskor. Äfwen med icke metalliska oledande ämnen, t. ex. gas, lyckas försöken, ehuru den uppväcsta elektriciteten är ganska swag. Kol deremot synes förhålla sig som metalliska ämnen.

Frågar man nu efter orsaken till den elektricitetsutveckling, hwarom här varit fråga, så är klart, att den icke blott och bart kan vara en följd af wättskans öfvergång till ånga, hwilket några antaga, ty i det fallet skulle en gifwen quantitet wättska som antager ångform utveckla en gifwen quantitet elektricitet, som icke borde variera. Af samma stäl måste äfwen Pattersons mening, att elektriciteten först uppkommer wid ångans condensation mot kalla kroppar vara oriktig. För öfrigt förklarar detta antagande icke den omständighet, att kärlet alltid har motsatt elektricitet mot ångan. Sjelfwa sättet hwarpå de här anförda försök äro anställda utwisar, att elektriciteten icke uppkommer genom ångans tryck mot den fasta kroppen, hwilket Pfaff håller troligt. Detsamma gäller om deras mening som antaga orsaken vara friktionen mot aflöppsröret, när innesängd ånga utströmmar. Icke heller beror elektricitetens utveckling på bildande af en saltthinna, hwilket Armstrong sjelf synes antaga. Wisserligen gör rent watten mycket swagare werkan än en saltlösning, men wanlig sprit, som knapt lemna spår efter sig wid afdunstningen, åstadkommer lika så stark om ej starkare werkan än sprit, hwari är upplöst ett salt.

För att nu yttra min egen mening i detta ämne, får jag till en början förklara, att jag tar för gifwet, att ångan redan är elektrisk i det ögonblick den bildas. Försöken utwisa tydligt att den uppväcsta elektriciteten beror på bestaffenheten af den yta, hwarifrån wättskan uppstiger i ångform, på samma sätt som den elektricitet en oledare erhåller genom gnidning beror på bestaffenheten af det gnidande ämnet. Då nu försöken motsäga den mening, att den elektricitet ångan eller den fasta kroppen erhålla endast är

frigjord contactelektricitet, återstår blott det antagande att i det ögonblick ångan bildas, uppstår en slags reaction mellan wättskan och den fasta kroppen, till följe hwaraf deras inbördes elektromotoriska tillstånd förändras. Jag betraktar således evaporationselektriciteten, på samma sätt som friktions- och pressions-elektriciteten, endast som en modification af contactelektriciteten. En casus som äger mycken likhet med ifrågavarande inträffar då en oledare t. ex. swafwel smältes i ett metallkär och får affwalna. Om den stelnade massan uttages äger swaflet — \ominus och metallkärlet + \ominus . Här synes elektriciteten äfwenledes uppkomma genom förändring af aggregationstillstånd, men icke derigenom att den liquida kroppen förflyttigas, utan derigenom att den öfvergår till fast form, hwarigenom den tillika från ledare förwandlas till oledare.

Att ingen elektricitet uppväcks då en wättska på wanligt sätt kokar synes mig dels härröra deraf, att ångbildningen i detta fall sker genom hela massan, dels deraf att de från kärlets botten och väggar uppstigande gasbubblorna under passagen genom wättskan förlora sin elektricitet. Detta sednare winner sannolikhet deraf, att jag aldrig kunnat frambringa elektricitet på det sätt, att en upphettad kropp infördes i wättskan ett stycke under des yta.

Till slut will jag endast nämna, att den elektricitet, som utvecklas wid wattenets öfvergång till ånga, ganska wäl förklarar de elektriska fenomen, som äga rum wid vulcaniska utbrott. Det är bekant att jemte andra ämnen en oerhörd mängd wattenånga utdrifwes ur crateren, hwilken ånga förmodligen uppkommit på det sätt, att watten i bergets underjordiska håligheter kommit i beröring med en glöddande kropp. Man inser lätt att förhållandet här är nära detsamma som då elektricitet utvecklas i en ångpanna. Deremot synes mig åskans fenomen icke kunna tillskrifwas en dylik orsak, hwilket Patterson antager, alldenstund det hufwudsakliga wilforet, nemligen ångans bildande på ytan af en fast kropp, icke kan äga rum i atmosfären. Att anse åskan som en följd af den elektricitet, som skulle uppstå wid wattenets långsamma afdunstning från jordytan, förekommer mig icke sannolikt.

R—d.

Swenskt Litteratur under Oktober månad:

Zeologi: Arcana Coelestia. 3:dje delens 6:te stycke, eller 23:e Capitiet. 20 fl. — J. D. Wallins predikningar öf-

wer de årliga Sön- och Högtidsdagars Evangelier. Andra och Tredje Delarna. 2:dra uppl. 5: 24. — Öfningar för tanken och bönen, af en Dvinna. Med förord af Thomander. 20 ff. — Predikningar af Frans M. Franzén. 2:dra Häft. 1: 24. — Biblisk Läsebok, utg. af J. P. Wählin. 16 ff. — Förklaring öfver Nya Testamentets heliga skrifter efter D. v. Gerlach, på Swenska bearbetad af Th. Wensjöe. 1. o. 2. hh. Subskriptionspris 1 R:dr. (Utkommer i 7 hh.) — Gottfried Büchners Bibliska Reals- och Verbal Concordans. Ny upplaga, bearbetad af Akad. Adjunkten Felix Sjöstedt. 1. h. Subskriptionspris 32 ff. (Utkommer i 14 hh. ett hwar tredje månad.) — Biblisk Commentar öfver Nya Testamentets samtliga Skrifter. Af Dr. H. Olshausen. Öfvers. II. 2. 1 R:dr. — Herrans Rattward. En Skrift- och Communion-bok för Christna af alla stånd. Af C. W. Spieter. Öfvers. af C. E. Wensström. 1: 24.

Juridik: Juridiskt Arkiv. Utg. af C. Schmidt. 12:te bandets 3:de häfte och 13:de bandets 1:sta häfte.

Filologi: Tytt Minnesbok eller Samling af de för Tytta språkets lärande nödvändigaste talesätt, öfningsexempel och ordspråk, med grammatikaliska upplysningar samt anvisning till rätta sättet för bokens användande; af Otto E. Lessler. 32 ff. — Nytt Fransiskt och Swenskt Lexikon, med utförlig fraseologi, ordens uttal då det afviker från allmänna regler, samt tekniska och vetenskapliga termer; jemte ett Bihang, innehållande: 1:o Franska språkets synonymmer och homonymer; 2:o Geografiskt och eniskt ordregister; 3:o Förteckning på franska dopnamn; 4:o Etymologiskt register, med de allmänaste ordens derivation. Efter de nyaste, bästa och fullständigaste ordböcker utarbetadt af A. J. Dalin. Första delen. A—H. 5: 44. — Ordbok öfver Swenska Språket i dess närvarande stic, af C. J. L. Almquist. 1:sta häftet. 2: 8. — (A. L. Schmann) Fransysk-Svensk Ordbok för militärer och teknologer. 2: 16.

Barnläsning: Bibliotek för Barn och Ungdom. VI. Häftet: Menniskoflägret. En kort framställning om dess ursprung och fringspridande, de särskilda folkskammarna och deras beskaffenhet, samt klimaternes och odlingens werkan på olitheten dem emellan, m. m. Efter ett engelskt original bearbetadt af J. Ekelund. 16 ff. — Äfwenyr berättade för barn af H. E. Andersen. Öfvers. fr. Danskan. 8 ff.

Filosofi och Statsvetenskap: Israel Swasser, Om vår tids ungdom. 20 ff. — Fattigvården i alla dess riktningar såsom Statsanstalt och Privatnärättning samt dess nuvarande tillstånd i civiliserade stater inom och utom Europa. Bearbetning efter Line fransyska pris skrifter af M. T. Duchatel och J. M. L. Naville. 2: 24.

Historia och Geografi: Swenskt Diplomatarium, utg. af B. E. Hildebrand. 3:de Bandet. 1:sta Delen. 4: 24. — Swad säga Gudstruktan, Fosterlands kärnan och Sanningen om några tilldragelser i vårt land Förr och Nu? 20 ff. — Utställigt utur framlidne General-Löjtnanten Friherre von Bege-sacks efterlemnade papper, hwaribland autentiska och upplysande

de handlingar öfver 1807 och 1808 årens krig, synnerligast det i Finland, utgifne af Ernst v. Bege-sack. 24 ff. — Swea och Götha Höfdinga-Minne sedan 1720, af Aug. Th. Lästbom. Första Delen. 1: 44. — Nyaste Historiens Årsböcker. Förut bearbetade efter Wolfgang Menzel, sedan efter Munch, Bagerer m. fl. Åttonde och Nionde Årg. Åren 1836—37. Med 6 porträtter. 2: 40. Utan porträtt. 1: 32. — Biografiskt Lexikon öfver namnkunnige Swenske Män. VIII. 3. 28 ff. — Palestina, Geografisk, arkeologisk och historisk beskrifning af W. F. Palmblad. Med 3 kartor, 2 plancher och en vignett. Tredje uppl. Omarbetad och mycket tillöft. 3: 16. — Malmö Stads Historia och Beskrifning från äldsta till närvarande tid, af J. D. Friberg. Med ett porträtt och en utgift af staden i äldre tid. 2 R:dr. — Beskrifning öfver Wermland af P. Björkman, Ph. Mag. och Rector Scholæ. Första Delen. 1: 12.

De föna Wetenskaperna: Colomba. Novell af Prosper Merimée, 2. o. 3. (sista) hh. (8. 9. hh. af Läs-Bibl. 1842—43) 16 ff. — Charles Dickens, Mäster Humphreys Kloka. 1—4 hh. (10—13 hh. af Läs-Bibl. 1842—43) 32 ff. — Emilie Carlen, Kamrer Läkman. 2 Delar. 2: 24. (5:te arbetet af Kabin. Bibl. f. 1842). — Mathildas Bekännelser eller Petreas första Roman. Sw. Original. 1. 2. DD. 1: 32. — Dvinnan med förmyndare. Novell af Författarinnan till Dante Agnetas Afkontimmar. 40 ff. — En piffig Karls misöden. Romisk Roman af J. M. N. Andra Delen. 24 ff. — Guido. Berättelse af v. d. Velde. Öfvers. 24 ff. — Baron v. Münchhausens resor och äfwenyr. Med 20 plancher. 1: 24. — Frihofs Saga, af Elias Tegner. Sjunde uppl. Med titelvign. o. 1 musikbil. In 8:o 1: 32. In 12:o 32 ff. — Camoens Död. En dramatisk dikt efter Schack Staffeldt. 12 ff. — C. G. Brunii Program wid Filosofie-Magister-Promotionen i Lund år 1841, följadt på swensk wers af Talis Dualis. 12 ff. — Ungdomsförfök i Skånekonst, af J. G. Lönnegren. Första Delen. 1: 32.

Estetisk Konst: Miniatur-Universum. 9:de häftet. 24 ff. — Kongl Carolinska Akademiens Professorer. 2:dra häftet. 1: 12. — Sång till Fortepiano. Ord och Musik af C. G. Geyer. 8:de häft. 1: 32. — Psalmidikon (Diskantstämman). 2:dra uppl. 8 ff.

Läkarevetenskap: Israel Swasser, Om Colik. 1: 8. — Selsans Drakel, eller Konsten att må wäl, af Doktor Audin Rouvière. 12 ff. — Fullständig anvisning till begagnande af fertiontvå bepröfwade werksamma medel, af J. v. Speckhan. 2 R:dr.

Naturvetenskaperna: Bibl. i Populär naturkunnighet, 34:de h. innehållande: Astronomi och Allmän Physik, betraktade med hänseende till de bewis, dessa wetenskaper förete på Guds allmägt, wisshet och godhet, af William Whewel. Öfvers. 1: 40. — Magnus W. v. Düben, De fabrica corporis Insectorum Dissertatio. — Handbok i de odlade Werternas flora och deras kultur. Till ledning för återbrukare, trädgårdss-

odlare och blomsterwänner, efter Endlicher's naturliga familjer, utarbetad af N. Lilla. Första häftet. 1 R:dr. — Kort anvisning till Båbverters, särdeles Hyacinters, drifning i rum, af en blomsterwän. 8 ff.

Technologi: Jernkontorets Annaler. 1842. 26:te Årg. 1:sta häft. 2 R:dr. — Ut Banko.

Billemain, som säkerligen är mera än blott en rhetor, såsom de radikala bladen kalla honom, har nyligen hållit ett tal i geografiska sällskapet i Paris, som väl förtjenar att med några ord omnämnas. Det är sed, att i detta sällskap ministern för undervisningen, som innehar presidentplatsen, hvarje halfår meddelar en kort berättelse om hvad de sårskilda medlemmarne åstadkommit. Billemain nämner nu i detta tal om de verk, som af sällskapet äro förberedda till utgifwande, men offrar befförinnan med några wärdiga ord en gård af saknad åt flera hädangångna deltagare i den gemensamma forskningen. Wi wilja ett ögonblick dröja wid denna sorgliga inledning. Tidningarna hafwa redan meddelat, att den förtjenie Dumont d'Urville hör till de olyckliga, som den 8 Maj på verfaller jernvägen blefwo ett offer för lågorna. Ministern låter rättwisa wedersaras den förtjenstfulle, genialiske resandens minne, hwars namn skall stråla oförgångligt i upptäcksresornas historia, men gifwer derjemte försäkran att mått och steg äro träffade till utgifwande af de papper Dumont d'Urville efterlemnad. Der efter omnämnas, hwilken förlust wetenskaperna hafwa lidit med den berömda resandens unge, hoppfulle sons bortgång. Författaren af dessa rader har haft tillfälle, att i åtskilliga sällskapsfestsar se amiralens älsfwärda familj, och har icke kuanat annat än beundra den 14-årige, gossens sällsyna kunskaper och sunnda omdöme. Ännu så ung till åren, förstod han Afriens swäraske språk och talade största delen af de europeiska med största ledighet. Han hade redan i sitt niunde år, såsom försäkrades af tidningarne, öfversatt en del af Confucius från kinesiskan. Billemain omnämner ännu en annan förlust, som geografiska sällskapet och wetenskaperna i allmänhet lidit, genom den lärde Nestor l'Hotes död. Lifwad och uppågad af Champollions storartade arbeten, stadnade denne förtjenstfulle lärde icke sin iswer förr än han war helt och hållet inwigd i den hemlighetsfulla wetenskapen om den egyptiska forntiden. Flera gånger hade han besökt Nilens stränder och hemfört wigtiga iakttagelser och samlingar, oaktadt han haft misödet att wid öfversartem förlora en del af desamma. Han hade väl redan ofsentliggjort en del af sina studier, war dock just då döden bortkallade honom sysselsatt med ordnande och utgifwande af ett wigtigt arkeologiskt verk, som det är att hoppas icke går förlorat för wetenskapen. Billemain omnämner ännu en annan död, hwars namn är mindre bekant, ehuru hans talanger äfwenfom hans arbeten wist icke torde wara spårlost förgättna. Baron Costaz, som hade åtföljt Bonaparte på hans lysande fälttåg, men sedan 15 års tid beklädde en fransysk konsuls plats i Lima, har från Amerika ställt till geografiska sällskapet en följd af wigtiga meddelanden, hwilka skola wara af stort intresse för kannedomen om södra Amerika. Han lagade sig till,

om wi ej mistaga os, att komma till Frankrike, för att bedrifwa utgifwandet af ett omfattande verk. Bland de skrifter, hwilkas utkommande Billemain's berättelse låter hoppas, märka wi Calerys widsträckt arbeten, hwilka till en del redan äro tryckta i Macao, men hwilka för närwarande skola i Paris änyo utgifwas förökade och förbättrade. Dessa storartade verk, hwilka kasta ett nytt lius på Chinas geografi och litteratur, skola wärdigt ansluta sig till Amiot's och Bouvet's arbeten*).

(Bl. f. litt. Unterh.)

60 af de betybligaste bokhandlarne i Paris hafwa förenat sig om en ansökan, den de öfwerlemnad till ministern för ofsentliga undervisningen och i hwilken de bedja denne att wid ett af hufwudstadens offentliga biblioteker anställa den utmärkte, werksamme bibliografen, Hr Duérad, författaren till la France littéraire och Littérature française contemporaine. Hr Duérad är obemedlad och hans älsklingsstudium, bibliografien, ingen mycket gifwande källa till peuningeförwärf. Swad äfwen resultatet af denna ansökan må blifwa, så är den lika ärofull för supplikanterna som för den, hwars litterära förtjenster de skänka ett så uppriktigt, öppet uttalandt deltagande.

(Samb. Corresp)

Bokhandlaren Brockhaus i Leipzig anmäler utgifwandet af 8:de upplagan af sitt "Conversations-Lexikon," i hwilken kommer att ingå begge supplementerna till 8:de upplagan: "Conversations-Lexikon d. neuesten Zeit u. Literatur" och "Conversations-Lexikon d. Gegenwart," allsammans änyo genomsedt och ytterligare förbättradt samt tillökadt med en mängd nya artiklar för de sista årens märkwärdigheter. Begynnelsen med detta stora arbete, sker med början af nästa år och utkomma 3 häften i månaden. Verket är beräknadt att utgöra 120 häften, så att det om 3 år är att förwänta fulländadt. Swarje häfte kostar på wanligt papper för subskribenter 4 Groschen, på bättre sort är priset något förhöjdt. Fullständig plan är att tillgå i bokhandeln.

*) Nyligen har till universitetsbibliotekerna i Lund och Upsala anländt, såsom present från Hr Calery, som är fransk missionär, det af honom utgifna Systema phoneticum linguæ Sinicæ, tryckt i Macao.

N:o 36 af denna Tidning utgifwes Lördagen d. 26 November.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

